

„Őrizzük, tartsuk fenn emlékeinket,
gyűjtsük össze töredékeinket,
nehogy elveszenek végleg,
s ezáltal is üresebb legyen a múlt,
szegényebb a jelen és kétesebb a jövő.”

Cato

Válogatás a „**Fehérpartok**” **alján** címmel készülő
helytörténeti kiadványból.

(szerkeszti: Heinrich Pál)

A balatoni csata II.

(részlet)

Február 10-én az időjárás rendkívül kedvezőtlen volt. A hőmérséklet plusz 2 Celsius fokon állt. Ugyanakkor köd és alacsony felhőzet tette nehezzé a látási viszonyokat. Ennek ellenére február 10-én reggel 8 óra 35 perckor a német III. páncélos hadtest jobbszárnyán, a „Roden” harccsoport és az 1. páncélos hadosztály teljes arcvonalán megindult a német és magyar csapatok ellenlökése.

A szovjet 133. lövészhadtest balszárnyán összpontosított 299. lövészadosztály zászlóaljerejű megelőző és harcfelderítő jellegű csapást mért 08 óra körül a Balatonvilágos déli széle és Alsótekeres között védő magyar 25. gyalogezred védelmi vonalaira. A szovjet lövész zászlóalj előnyomulását a magyar csapatok visszavetették. Az ellenlökés első csapását a magyar 27. gyalogezred egyik zászlóalja és a német 6. páncélos felderítő osztály mérte Lepsény körzetéből Mezőszentgyörgy irányába.

(A magyar 27. gyalogezred és a német 6. páncélos felderítő osztály északnyugati és délnyugati irányból tört be Mezőszentgyörgy községbe és visszavonulásra kényszerítette a szovjet 74. lövészadosztály egyik ezredét. Egész napi súlyos harcok után, a nap végére a magyar és német csapatok a Balatonbozsok délkeleti széle, 131. magassági pont, Rikimajor déli szélétől 500 méter, Kőkútpuszta déli széle és Lászlópuszta déli széle vonalig nyomultak előre. A harcok során négy szovjet harckocsi és négy löveg semmisült meg.)

Február 11-én a „Roden” harccsoport teljes sávjában nyugalom uralkodott, s csak a nap végére hajtott végre a szovjet 133. lövészhadtest ezrederejű csapást a Siófok- Lepsény közti műúton. A helyi jelentőségű harcok során a szovjet csapatok egy kis betörési körzetet értek el Alsótekeres és Balatonbozsok között.

Február 12-én reggel 07 óra 15 perctől a német „Roden” harccsoport és az 1. páncélos hadosztály csapatai az egész arcvonalszakaszon támadtak. Reggel 08 óra után a magyar 25. és 23. gyalogezredek zászlóaljai a német 6. páncélos felderítő osztály, a magyar 20. rohamtüzér osztály 1. és 2. ütegének

támogatásával (nyolc darab „Hetzer” mintájú rohamlövég) csapást mértek az Alsótekeres és Balatonbozsok között védő szovjet 299. lövészadosztály állásaira. A támadást a magyar 25. és 37. tábori tüzérosztályok támogatták tűz csapásaikkal. A magyar és a német harccsoportoknak a Balatonbozsoktól északnyugatra lévő útkereszteződést és Világospusztát sikerült visszafoglalni.

(A „Roden” harccsoport balszárnyán, a Balatonbozsok délkeleti széle, Riki-major, Kőkútpuszta és Lászlópuszta terepszakaszról a magyar 27., 5. és 20. gyalogezredek csapatai déli irányba mértek csapást, az Enying északkeleti széle, Szikova-tanya, Kőkút-hegy, Attila-puszta és Újpuszta terepszakaszon védő szovjet 74. lövészadosztály balszárnyezredének védelmi vonalait ellen.)

Február 12-én mindkét harcoló fél védelembe ment át, csak Csősz körzetében dúltak harcok február 15-ig. A német 1. és 23. páncélos hadosztályok erőinek csak ekkorra sikerült a szovjet 68. gárda lövészadosztály hídfőjét felszámolni, s a szovjet csapatokat a Malom és Sárvíz-csatornák keleti partvidékére visszahúzóítani.

A szovjet 135. lövészhadtestnek is csak február 16-ára sikerült szilárd védelmet kiépíteni Kisláng D-Enying É-Alsótekeres-Balatonaliga terepszakaszon.

Forrás:

Veress D. Csaba
A balatoni csata

Epilógus

A Konrád-III. felmentési kísérlet végleges kudarca után a budai hídfőben körülrárt német és magyar csapatok az egyre erősödő szovjet támadás miatt a gellért-hegyi Citadellába és a Budai Várba vonultak vissza. A végső pusztulás szélére jutott csapatok február 11-én 20 órakor kitörést indítottak az Ördögárkon keresztül, majd a budai hegyeken át nyugati irányba. A körülrárt egységek ekkor 23500 német és 20000 magyar katonát számláltak.

A kitörés időpontját és helyét elárulták így a szovjet tüzérség február 11-ről 12-ére virradó éjszaka pusztító csapást mért a német és magyar rohamoszlopokra. Az iszonyúan véres öldöklés ellenére a csapatok több ponton áttörtek a szovjet 180. lövészadosztály vonalain s vad elszántsággal küzdöttek magukat előre nyugat felé. A kitörést túlélte mintegy 16000 menekülő, egymástól elszigetelten harcoló, zömében német katonai csoportokat a szovjetek a következő napokban megsemmisítették.

Megbízható adatok szerint a kitörést végző mintegy 40000 katonából 624 fő érte el a német vonalakat.

(szerk.)

Hogyan keletkeztek a balatoni helységnevek?

Régmúlt időkben, mikor a mai virágzó nyaralótelepek helyén csak néhány halászkunyhó állott. Sió, a Balaton legszebb és legfőbb tündére, opálosan fénylő kagylótrónusán ülve így tűnődött magában: „Bizonyára jobban tudnám én irányítani a habok és szellők, halak és kagylók járását, ha neve volna az egyes helyeknek.” Tüstént meg is bízta egyik ügyes tündérkéjét Sellőt, hogy gondoskodjon nevekről.

Vidáman fogott, könnyűnek vélt munkájához a kis Sellő, nézelődött, irogatott, amit látott, jegyezte. De mikor már „nádist”, „lápost”, „békást” ismételt látott és jegyzett, úgy érezte elfogyott a tudománya. De nem adta ám búnak a fejét. Huncutul kiszelte, hogy kilesi Isten leg-tökéletesebb teremtményének, az Embernek beszédét. Szerencséjére éppen egy szekér gördült Fehérvár felől a déli parton vezető országútra. Az apa a lovacsát biztatgatta, a kisfiú pedig ragyogó szemekkel bámulta a most feltűnően csillogó vizet. A ravasz kis Sellő suttyomban a bak aljára telepedett és búzavirággal nádilevéltre sebtiben jegyezte a névnek valót.

– Idősapám, hogy lett ez a nagy víz?

– Hát, ..Isten akarattya – felelte a kevésbeszédű apa.

– Akarattya – jegyezte a tündérke meglepődve.

– Oszt, ez nem Duna? – kíváncsiskodott a tudni vágyó fiú.

– Alig a! – mondta az apa.

– Aliga – írta a Sellő és örült, mert igen tetszett neki ez a név.

– De hal csak van ebben is?

– Világos!

Örvendezve írta Sellőke. Világos.

– Oszt mi is majd halászhatunk?

– Attól függ, szabad i.

Szabadi – írta gyorsan a tündér és jól megnyomta irónját.

Akarattya, Aliga, Világos, Szabadi – rakosgatta nádileveleit tündérke a haladó szekérre, míg nem nagy dörömbölésre lett figyelmes. Egy öreg fahídon haladtak át, azon zörgött a szekér. Ez a hely, ahol a Sió folyó levezeti a Balaton vizét.

Sellőke akárhogy is hegyezte a fülét nem hal-

lotta, párbeszédüket, csak annyit hallott Siófok, hát ezt leírta.

– Olyan nagy ez a víz, idősapám, akár a tenger, amiről öregapám mesélt, amikor a taljánoktól gyűtt vissza. Oszt cethal van-e benne?

– Szamár te! – serecintette az apa a pipa mellől. Zamárdi – írta sebtiben Sellőke.

Elröstellte magát a kisfiú. Nem is nézett most a vízre, hanem balján az emelkedő partot szemlélte.

– Van é ez olyan föld, mint a miénk?

– Ha szorgalmasan szántod.

Szántód – íródott a nádilevéltre.

– Hú, micsoda nagy várfal! Kinek a vára ez?

– Kié? Ez csak földvár.

Földvár – jegyezte a tündérke gyorsan. Már akkor is tele volt partifecskekkel az a természetes sánc, amely a Balaton ősrégi partját jelzi.

A kisfiú visszanezett és egyszerre csak a túlsó parton a megejtő szépségű tihanyi apátság kettős tornyát látta, mint egy felemelt kéz égre mutató két ujját.

– Be gyönyörű templom ez!... Hogy fogom én ezt elmesélni az idősanýámnak? El nem mondja száz szó.

Szárszó – írta a tündérke.

– El tudod te, hisz van Öszöd.

Öszöd – rajzolgatta picit tündér kéz.

– Gondolja idősapám, hogy eszembe marad?

– Hogyne, hisz eszes is vagy te, nemcsak szemes!

Szemes – írta gyorsan a tündérke és repesett a szíve örömtől, ahogy nézte jegyzeteit. Siófok, Zamárdi, Szántód, Földvár, Szárszó, Öszöd, Szemes. Hát nem gyönyörű nevek ezek?

Dél is elmúlt. A gyerek gondolatai az ebéden jártak.

– Idősapám, mindenki vihet innen halat?

– Attól függ lell e.

Lelle – írta Sellő és szinte maga előtt látta Sió tündér meglegedett arcát.

Az ebéd is megvolt. Amerre gördült a szekér, a halászkunyhók körül tele volt a föld apró sárga virággal. Leszállt az apa és mindkettőjük kalap-

jára tűzött. Nesze, fiam a boglárka.

De Sellő csak Boglárt írt.

Észrevette a gyerek, hogy a halászkunyhók mellett halomban áll a száraz nád.

– Mire jó ez a száraz nád?

– Kosárnak.

– Annak? Hogyan lesz ez kosár?

– Ha fonod.

Már írta is a pici kéz: Fonyód.

– Hát ez milyen erdő itt? – érdeklődött a gyerek.

– Megismerhetnéd. Fenyves.

Új búzavirágot vett Sellőke és írta: Fenyves.

Darumadarak húztak el az alkonyati égen.

Útszéli, ütött, kopott bádognaképp előtt keresztet vet az apa. A kérdő szemű fiúcskának aztán megmutatta: Látod é a sárkányölő Szent György.

Szentgyörgy – írta a tündérke.

Beesteledett. A tó nyugati keskeny oldalán haladtak. Elég volt a lovacskáknak is 77 kilométert ügetni a víz mentén. Pihenni készültek. De a gyerek nem tudott még betelni a sok látnivalóval. Messziről ködgomolyagot látott a talaj felett.

– Hát ott mi fehérlik, idősapám?

– Nyilván hévvíz – mondta az apa, aki ismerte a budai melegforrásokat.

– Hévíz – írta Sellőke sebesen, de már ő is álmos volt.

Népes család közeledett a szekérhez éjjeli szállás után érdeklődtek. De németek voltak az istenadták és nehezen értették meg egymást, bár az apa Budán hallott már német szót. Kéz- láb- mutogatott egy nagyobb település felé és bizonygatta, hogy: – Gast hely, Gast hely.

Tündérke, aki otthonos volt a somogyi tájszó- lásban, csak úgy írta le Keszthely.

Íráshoz nem szokott keze elfáradt már a nagy munkában, s így éjjeli szállást készített magának egy bársonyos nagy lapulevélen. Félálomban ismételtette még az új neveket: Lelle, Boglár, Fonyód, Fenyves, Szentgyörgy, Hévíz, Keszthely. Mikor meghallotta az embert és fiát imádkozni, ő is elrebecgte a tündérkének Miatyánkját. A csillagos éjszaka ráborult a csendes Balatonra.

Már kikerekedik a tó keleti partja, mindjárt elhagyjuk a vizet. Sellőke egy esti fecske szárnyán visszasiet, hogy jelentést tegyen Siónak. Röptében hálásan integet a fehérvári útra kanyarodó szekér után. Megelégedett a munkájával. Közel harminc helyét a Balatonnak, jelölte névvel, olyan névvel, amelyek a mai napig is fenn maradtak. Vajon a Sió is meg lesz-e elégedve?...

Forrás:

Új Fehérvár, 1943. szept. 1.

A múltó napok elé

Egy délelőtt Balatonligán, egy délelőtt mozdulatlan csendben, amikor nem történik semmi és mégis mennyi minden történik. A világ megy és forog a maga kiszámíthatatlan körútján és az erők, amik ezt a forgást fűtik és előkészítik, éppen úgy feszülnek, izzanak és fornak, mint máskor és mégis ez a délelőtt itt a víz partján valami langyos bizonytalanságot teremt egy pillanat és már tovaszállt minden gondolat, csak a délelőtt áll itt, mondhatni érintetlen hosszúságában, abban a nyugodt atmoszférában, ami benne foglaltatik a pihenő délelőtt zsongító csöndességében. A vízen szikrázik a kelő nap és a túlsó part beleolvad, összefolyik az éggel. Minden kék és minden derült. Az a kis méh, amelyik amott száll a fehérekelyhű virágra, valami andalgó bizonytalansággal megy. Érti röptében az idő végtelen nyugalomát, amely most itt térré és formává vált, lehetne így is mondani: érezni lehet a nyugalomát a csöndben, amit nem zavar semmi. Még a csónakok is pihennek, hogy ne is zavarják a víz tükörszerű simaságát és azt a mély pasztelt, amit az ég a vízzel együttesen rajzolt meg, tegyük hozzá mindjárt, remekművé. Ez a remekmű nem lesz látható bekeretezve múzeum és képtár hűs termében, ez itt marad és megmarad ilyenek, zavartalan szépségben és tisztaságban és ilyen lesz ez tűnő századok múltán is, amikor azok, akik valaha szemlélők voltak, már minden pihennek valami csöndes világban. Ez ilyen marad mindig, miképp a nap ép így sütötte és forralta a vizet a régmúlt időkben is. Mennyi szépség olvad itt össze a csöndességgel. Amikor a déli harangszó lágy üteme a meleg levegőn átszűrődő hullámok rezgésén át, szinte ez is rögtön felolvad a csöndben, amely itt méla akkordokkal ráborul mindenre és valami ködszerű zománc törékeny aranyával elborít mindent.

✍ Bedő Miklós

Forrás:

Székesfehérvári Friss Újság, 1937. július 20.

Falusi levelezőink tollából...

Teljesítették felajánlásaikat a balatonaligai szőlőtelep dolgozói.

A megyei béketalálkozó tiszteletére a balatonaligai állami szőlőtelep dolgozói is munkafelajánlásokkal, a növényápolási munkák gyors végzésével készültek. A vállalások teljesítése során szép eredmények születtek. Berta János a lucernakaszálásban 300 százalékot ért el. Takács Mihály, a termőszőlőkötözésben 180 százalékot teljesített. Ihász K. József és csoportja 50 hold szőlő karózását vállalták. Munkájukat átlag naponta 180 százalékra teljesítik. Takács Margit a répaegyelésnél napi normáját 273 százalékra teljesítette. Napi keresete 59 forint volt. Király Irén is a répaegyelésnél napi normáját túlteljesítette. Kovács Péter a munkafegyelemben jó példával jár elől. A munkában mindig részt vesz. A répaegyelésben 246 százalékot ért el. Szávai József ugyancsak 246 százalékot ért el a cukorrépa egyelésben. A fogatos munkacsapat tagjai 130 százalékot értek el a szőlő lókapálásban. Takács Margit méltó társai Király Irén, Szabó Anna, akik szintén 273 százalékot ért el a cukorrépa egyelésben. Napi keresetük 59 forint volt. Sorolhatnám tovább az eredményeket és a neveket, akik a vállalásuk túlteljesítésével tesznek hitet a béke mellett.

✍ Havrilla János
Alsótekeres-puszta

Forrás:

Veszprém megyei Népújság,
1952. június 06.

Hírek falvainkból

250 hold vetést fejtrágyáztak és hengereltek.

A balatonaligai állami szőlőtelep, mint üzemegység, hozzánk, Alsótekerespusztához tartozik. A szőlő telep dolgozói és méltóképpen készültek május egyre.

A fogatos munkacsapat tagjai ezt írták ki a falijújságra:

„..Tegnap délben, mikor ebédeltünk, röpgyűlést tartottunk, amelyen megbeszéltük, hogyan tudnánk mi is munkával ünnepelni május elsejét. Mi vállaljuk azt, hogy a munka ünnepére a tavaszi vetéseket befejezzük, 250 hold vetést fejtrágyázunk és hengerezünk..”

A felajánlás után lelkesen fogtak munkához, Tömösváry Tibor fiatal agronómus minden segítséget megadott a brigádnak, hogy minőségileg is jó munkát végezzenek. A napi feladatokat közösen beszéltek meg Dániel István csoportvezetővel. Így teljesítették már április 30-án vállalásukat a fogatos brigád tagjai: a vetést befejezték. 60 holdon négyzetesen vetettek kukoricát, 250 hold vetést fejtrágyáztak és hengereltek.

✍ Havrilla János
Alsótekeres-puszta

Forrás:

Veszprém megyei Népújság,
1952. május 09.

Nők helytállása a termelésben

A balatonvilágosi falusi DISZ szervezet erejéhez mérten 500 munkaórát vállalt az aratásból. A lányok többet akartak ennél is tenni. Ők azt vállalták, hogy amíg a faluban és a közeli községekben aratás lesz, addig nem adják fel a harcot. Állják is szavukat, mert már több, mint két hete minden nap, munka után szorgalmasan eljárnak aratni. Nem utolsósorban nekik köszönheti a szervezet, hogy a járás községeinek DISZ szervezetei közül ők hódították el a járás legjobb DISZ szervezetének járó vándorzászlót.

Forrás:

Veszprém Megyei Népújság, 1954. július 29.